

УДК 069:7.072.2](477.83-25)"19/20"(092)
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2026.01.035>

ВІН ВСЕ ПОКЛАВ НА ВІВТАР СЛУЖІННЯ СПРАВИ До 100-річчя від дня народження Бориса Возницького

Наталія ФІЛЕВИЧ

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-2959-603>

зав. відділом Музею Патики,
вул. Матейка, 4, 79007, м. Львів, Україна;
голова правління ГО «Центр порятунку
української культурної спадщини»;
Голова ГО «Фонд Нагірних»
e-mail: taljaf@gmail.com

Мета статті — подати спогади про Бориса Возницького, Героя України, Лауреата Державної премії ім. Тараса Шевченка, Заслуженого працівника культури України та Польщі, який мав Відзнаки Президентів, Ордени за заслуги, був Почесним громадянином п'яти міст, почесним доктором наук, Академіком. Це були не просто нагороди та відзнаки — це маленька часточка того, чим могла віддячити Батьківщина за ту титанічно віддану, безкорисну працю Бориса Возницького та його колективу. Працю по врятуванню та відродженню десятків тисяч творів вітчизняного мистецтва, пам'яток архітектури. Висвітлення питань такої тематики становить невід'ємну частину досліджень народної культури українців. *Територіальні межі* матеріалу логічно обумовлені відправними точками діяльності Бориса Возницького — Львова та усієї Львівщини.

Авторка статті — довголітня працівниця Львівської картинної галереї на основі численних інтерв'ю з Борисом Возницьким та за своїми спостереженнями за час багатолітньої співпраці з ним видала декілька наукових видань, присвячених історії музею та постаті Возницького. *Актуальність теми* обумовлена 100-літнім ювілеєм від дня народження Бориса Возницького.

Методологічною основою дослідження стали методи польового етнографічного дослідження, зокрема інтерв'ювання респондента, біографічний та аналітичний методи, з поєднанням історичної реконструкції.

Ключові слова: Борис Возницький, Львівська картинна галерея, музеї, експедиції, замки, мистецькі скарби, зруйновані пам'ятки, Львів, Львівщина, Україна.

Natalia FILEVYCH

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-2959-603>

Head of the Patyk Museum Department,
4, Mateyka Str., 79007, Lviv, Ukraine,
Chairman of the Board of the NGO «Center
for the Rescue of
Ukrainian Cultural Heritage»,
Chairman of the NGO «Nagornykh Fund»,
e-mail: taljaf@gmail.com

HE PUT EVERYTHING ON THE ALTAR OF SERVICE TO THE CAUSE

To the 100th Anniversary of the Birth of Borys Voznytsky

The purpose of the article is to present memories of Borys Voznytsky, Hero of Ukraine, Laureate of the Taras Shevchenko State Prize, Honored Worker of Culture of Ukraine and Poland, who had Presidential Awards, Orders of Merit, was an Honorary Citizen of five cities, Honorary Doctor of Sciences, Academician.

Corresponding Member of the Academy of Arts of Ukraine (2006). Awarded the Gold Medal of the Academy of Arts of Ukraine (2006).

These were not just awards and distinctions — this is a small part of what the Motherland could thank for that titanicly devoted, selfless work of Borys Voznytsky and his team. The work to save and revive tens of thousands of works of national art, monuments of architecture. Covering issues of such topics is an integral part of research into the folk culture of Ukrainians.

The territorial boundaries of the material are logically determined by the starting points of Borys Voznytsky's activities — Lviv and the entire Lviv region.

The author of the article is a long-time employee of the Lviv Art Gallery, based on numerous interviews with Borys Voznytsky and own observations during many years of cooperation with Borys Hryhorovych, she published several scientific publications dedicated to the history of the museum and the figure of Voznytskyi.

The relevance of the topic is due to the 100th anniversary of the birth of Borys Voznytskyi.

The methodological basis of the study was the methods of field ethnographic research, in particular interviewing the respondent, biographical and analytical methods, with a combination of historical reconstruction.

Keywords: Borys Voznytskyi, Lviv Art Gallery, museums, expeditions, castles, art treasures, destroyed monuments, Lviv, Lviv region, Ukraine.

Вступ. Авторка статті — довголітня працівниця Львівської картинної галереї на основі численних інтерв'ю з Борисом Возницьким та за своїми спостереженнями за час багатолітньої співпраці з ним видала декілька наукових видань, присвячених історії музею та самій постаті Возницького [1; 2]. До року після трагічної загибелі Бориса Возницького їй вдалось вчасно зібрати і видати спогади про нього — із понад 40-ка авторів багатьох сьогодні уже немає в живих [3].

Актуальність теми обумовлена 100-літнім ювілеєм від дня народження Бориса Возницького, Героя України, Лауреата Державної премії ім. Тараса Шевченка, Заслуженого працівника культури України та Польщі, який мав Відзнаки Президентів, Ордени за заслуги, був Почесним громадянином п'яти міст, почесним доктором наук, Академіком. Та, разом з тим, був дуже скромною людиною, без похвальби та зарозумілості, без завищення своєї особи.

Методологічною основою дослідження стали методи польового етнографічного дослідження, зокрема інтерв'ювання респондента, біографічний та аналітичний методи, з поєднанням історичної реконструкції.

Основна частина. «Безумовно, у кожного своя доля. І, здається, її ніхто не здатний визначити для

себе. Незалежно від нас, вона стає нашим життям». Такими словами починається книга спогадів Бориса Возницького [4], життям і долею якого став музей, а призначенням: «Рятування національної спадщини для мого життя — призначення з Вище. Це — моя доля» (іл. 1).

Покликання кожної людини, яке потім стає долею, відкривається їй змалечку, потрібно тільки прислухатись до того внутрішнього голосу, який супроводжує протягом усього життя. Борис Возницький прислухався. Ще з дитинства, навчаючись в сільській школі у рідному Ульбарові, що на Волині, захоплено слухав розповіді своєї першої вчительки Юлії Антонівни Івановської з української історії, розпитуючи її про гетьманів. Питав у батька, чи є український гімн, і вивчив його. З нетерпінням чекав на приїзд театру Миколи Певного з Луцька, який кілька разів на рік приїжджав у село з виставами «Невольник», «Вій», «Ой, не ходи Грицю». Потім, навчаючись у Дубно в польській школі, де їх було тільки два українці — він і Юрій Рафальський, втікали з уроків до Дубнівського замку, де шукали підземний хід, яким циганка провела Андрія, сина Тараса Бульби. Пройшовши ще зовсім юним хлопцем жахіття війни, йому вдалось зберегти у собі розуміння важливості краси в житті, те відчуття, що прокинулось у нього ще змалку, коли блукав величезним садом у дідовому маєтку. Те, яке ще під час служби в армії привело до зацікавлення малярством, якого почав навчатись в однополчанина Сергія Радіонова. Напевно саме тому, а ще через захоплення українською історією і культурою та потяг до мистецтва, і, маючи підтримку батьків у його рішенні — Борис Возницький, повернувшись з війни, у 24 роки стає студентом Львівського художнього училища (тепер Львівський коледж декоративного і ужиткового мистецтва ім. І. Труша). Мав першокласних вчителів — Олексу Шатківського, Карла Звіринського, Олександра Музику, та найбільше враження справляли лекції з історії мистецтва, які читав не набагато старший за нього викладач Володимир Овсійчук. Це і визначило подальшу життєву дорогу Бориса Возницького, — незважаючи на успіхи в малярстві, вирішив, що його призначенням стане музейна справа. Потім, вже у Ленінградській академії мистецтв, утвердився у своїй місії, коли побачив прекрасно відбудовані й збережені пам'ятки, Петродворець, Ло-

Іл. 1. Борис Возницький на виставці зібраних ним скульптур «Розп'ятий» 17 квітня 2005 р. в Золочівському замку. Фото В. Недяка

монососо, Пушкіно та інші, а на курсі з історії мистецтва, коли читались лекції про російське та європейське мистецтво, його весь час гризла думка про те, чому не згадується українське мистецтво, чому наші пам'ятки гинуть і ніхто не займається їхнім порятунком. І саме це стане сенсом його подальшого життя, яке пройшов неторованим і ризикованим шляхом, рятуючи, відбудовуючи і відкриваючи.

Свідомо обравши життя аскета, коли все покладено на вітвар служіння справі, він став улюбленцем Долі, роздуми про яку проходять через усі спогади Возницького. Те, що писав їх (спогади), стало для всіх несподіванкою, яка відкрилась тільки після його відходу у Вічність. Бо, коли заходила мова про запис та видання хоча б кількох спогадів, Борис Григорович здебільшого відмахувався і посилався на брак часу. Дійсно, часу не мав — курсував між своїм кабінетом на Стефаніка, 3 і численними філіями музею, вирішував питання у чиновницьких та міністерських кабінетах, їздив у закордонні відрядження, брав участь у сесіях ІСОМ, і ще було безліч справ, які без Возницького не могли бути вирішеними. Та деякі його спогади, все ж, вдалось записати і видати (іл. 2, 3).

Доречно пригадати, що про собор Паризької Богоматері, або ж Шартрський собор у Франції, який будувався 182 роки (з 1163 по 1345), побутує багато легенд. Одна з них — про робітників, яких запитували, що кожен з них робить. Один каже, що тягає каміння, — ось погляньте, які в мене руки в мозолях, інший каже, що тяжко працює, бо заробляє гроші на утримання сім'ї, а третій з гордістю відповів, що буде Собор.

Отож він так, як і персонаж з його улюбленої легенди про будівництво Шартрського собору, — просто будував собор.

Та будувати його в часи Радянського Союзу було зовсім не просто. У грудні 1962 року Возницький прийняв директорство Львівською Державною картинною галереєю, третьорозрядним музеєм, музеєм, який перебував у цілком занедбаному стані — тіснився у приміщенні колишнього палацу Лозинсько по вул. Стефаніка, 3.

Не відомо, як би склалась доля музею, якби не призначення цього молодого спеціаліста, одного з перших мистецтвознавців нової генерації у повоєнному Львові. Не відомо, якою була б доля самого

Іл. 2. Борис Возницький з Кардиналом Любомиром Гузарем. 2006-й рік. З приватного фотоархіву авторки

Іл. 3. Дарчук підпис Стефанії Шабатурі від Бориса Возницького. Лютий 2007 року. З приватного фотоархіву авторки

Бориса Возницького, коли б він обрав інший шлях і поїхав на рідну Волинь, де завжди мріяв жити і працювати. Теперішній, створений ним комплекс музею, який згодом став Львівською національною галереєю мистецтв (тепер Львівська національна галерея мистецтв ім. Б.Г. Возницького) з великою кількістю філій та відділів, важко порівняти із тим, з чого починав (іл. 4).

В радянський час все, що тепер здається простим до вирішення і само собою зрозумілим, — тоді виглядало, немов у кривому дзеркалі. Так, в той час було закрито понад 800 храмів, і єдиним можливим способом врятувати ці пам'ятки архітектури та історії був варіант відкриття у них музеїв. Борис Возницький бере під свою опіку костел в Олеську, церкву в Кутах, Сихівську церкву, Бернардинський костел у Львові, Каплицю Боїмів, церкву Михайла та церкву монастиря бенедиктинок, дерев'яну церкву та костел у Підгірцях, Церкву св. Онуфрія, Святоду-

Іл. 4. Серед працівників Львівської картинної галереї. Кінець 1960-х рр. З приватного фотоархіву авторки

Іл. 5. З учасниками наукової конференції біля будівлі 1730 р. монастиря капучинів. Зараз — це фондосховище біля Олеського замку. 1980-ті рр. З приватного фотоархіву авторки

хівську дзвінницю, в деяких із цих пам'яток відкриває музеї — філії галереї. «Головне, ці храми протягом тридцяти років радянської влади були збережені, включаючи їхні інтер'єри» [4, с. 100].

У 1960—1970-х роках Возницький з колективом музею постійно їздили в експедиції, спочатку Львівською, потім Тернопільською та Франківською областями. Першими, хто виїжджав з директором в експедиції, були Володимир Любченко, Володимир Овсійчук, Володимир Вуйцик, Олена Ріпко, Марія Видашенко, потім Роман Федина, Неоніла Гарус, Наталка Опанасенко, Маргарита Компанієць, Софія Малець, Тетяна Дугаєва, Людмила Молчанова, Василь Дереш, Богдан Горинь. У кінці 1970-х в галерею прийшли нові люди, які стали справжньою ко-

мандою, беручи участь у всіх починаннях свого директора, в тому числі і в експедиціях: Оксана Пеленська, Ігор Мицько, Роман Бучко, Дмитро Шелест, Ольга Самаркіна, Ігор Хомин, Лариса Возницька, Лариса Спаська, Віра Фрис, Євген Кормаков, Наталя Філевич, Лілія Волкова, Юрій Попович, Володимир Мокрій, Анна Банцекова, Сергій Фрухт, Євстахія Шимчук, Світлана Герасимова, Юрій Бірюльов, Світлана Стець. Збирали ікони, стародруки, сакральну скульптуру — все, що нищилось від вологи, бруду, холоду в закритих або поруйнованих церквах, що валялось біля церков, на цвинтарях, чим палили у холодних монастирських приміщеннях, перетворених на гуртожитки. Так, під час однієї з експедицій в містечку Городенці чудом були врятовані скульптури Іоана Пінзеля з храму та монастиря Отців місіонерів, для яких скульптор виконав кілька вівтарних ансамблів.

Вперше ж Возницький «зустрівся» з майстром Пінзелем ще працюючи в Українському музеї (нині Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького, вул. Драгоманова, 42), коли з експедиції привіз дві його скульптури — «Жертвоприношення Авраама» та «Самсон, що роздирає пащу лева». Ця зустріч була доленосною для Возницького — він відкрив світові забуте геніальне ім'я Пінзеля, якому подарував друге, і тепер вічне життя. Міністерство культури в той час, хоча й доручило музеям провести у діючих та закритих церквах і монастирях облік предметів, насправді, самими «предметами» не цікавилось, бо ці приміщення було заплановано використовувати під склади, лікарні для особливих хворих чи навіть як автобусні станції. Тому, коли на подвір'я галереї привозились сотні сакральних речей, серед яких — вівтарі, ренесансні надгробки і навіть дзвони, — були питання з райкомів та обкомів партії, було небажання сільських громад віддавати, були й насмішки (навіщо він ту «рухлядь звозить?»), а іноді й нерозуміння колег. Та Возницький твердо стояв на своєму, і знову і знову їхали в інше село, не раз ночували під відкритим небом, в копицях сіна (називали це «готелем Возницького»), вечерю варили у казанку на вогні, пізно лягали і раненько вставали, звичайно, що нарікали. Але потім, через роки, виявилось, що все це було даремно.

Серед тих, хто підтримував Возницького, завжди давав поради, підказував, куди потрібно ще поїхати, були такі визначні мистецтвознавці і музейники, як Павло Жолтовський і Мечислав Гембарович. Їхня

підтримка переконувала Возницького у правильності його дій: сотні врятованих скарбів, свідків нашої історії, культурне надбання нації — всі цінності, що привозились з експедицій, були збережені, обліковані, а згодом зайняли своє місце на полицях фондосховищ у приміщенні колишнього монастиря капучинів в Олеську та в експозиціях новостворених філій. Ці філії стали частиною потужного музейного комплексу, в який перетворилась галерея під керівництвом Бориса Возницького (іл. 5).

Боротьба за них, за ці приречені на руйнування чи знищення споруди іноді мала серйозні наслідки і не раз загрожувала втратою роботи. Ось, хоча б відомий усім Олеський замок, який тепер обов'язково включений у всі туристичні маршрути Львівщиною. Він постав із руїн, з ні до чого не придатних обгорілих стін. Та, коли у 1959 році Возницький вперше побував у Польщі й побачив, як там використовуються палади та замки, то вирішив спробувати впровадити досвід сусідньої країни. Для початку намірився підняти замок у Свіржі, та з певних причин це не вдалось здійснити.

Олеський замок став першим об'єктом, став, власне, першим замком на території Галичини, де розмістився музей. Відбудова почалась у 1970 році, і почалась без згоди обкому партії, а без згоди цього високопоставленого органу нічого у культурному (і не тільки) житті не мало права відбуватись. Коли, приміром, готувались виставки, то відбір експонатів проводився не музейними фахівцями, а цензурою в особах інструкторів райкомів або й обкому партії. Вони визначали, яка робота підходить на виставку, а яка відставлялась, що вже розглядалось як вирок художнику. Борис Возницький мав дивовижний дар — вмів розмовляти з цими людьми, й іноді йому вдавалось їх переконувати. Так залишались на виставках відкинуті твори Любомира Медвідя, Івана Остафійчука, Івана Крислача та ін. А, повертаючись до створення Олеського замку, — музей постав за п'ять років, і навколо його відбудови панувала мовчанка, хоча одна за одною летіли скарги у вищі державні органи. Та ніхто з начальства не приїздив, а допомогу Возницький отримував від Андрія Шуляра — начальника відділу архітектури області, та Івана Могитича — головного архітектора Львівських міжобласних реставраційних майстерень (іл. 6—8). Робітниками на відбудові замку працювали галерейні реставратори,

Іл. 6. Олеський замок. 1960-й рік. З приватного фотоархіву авторки

Іл. 7. Олеський замок. Початок 1970-х рр. З приватного фотоархіву авторки

Іл. 8. Олеський замок. 1975-й рік. З приватного фотоархіву авторки

Іл. 9. Борис Возницький, доктор honoris causa, в колі товариства Варшавської академії мистецтв. 2004-й рік. З приватного фотоархіву авторки

Іл. 10. Похорон Бориса Возницького. URL: <https://gradleva.in.ua/media/pokhoron-heroya-ukrayiny-borysa-voznyskoho>

студенти львівських художніх закладів та майбутні працівники замку. І, звичайно, сам Борис Возницький. Пізніше він пригадував, що не питав дозволу ні в кого, бо інакше перекладав би свою відповідальність на чужі плечі. І він залишив цю відповідальність за собою. Це було його життєве кредо — відповідати за все самому і нічого не боятись.

Не боявся, бо ще юним хлопцем залишив свій страх на страшній війні, з якої чудом повернувся живим, хоча кілька разів був на волосину від смерті, а його рідні отримали похоронку.

Відтак, Олеський замок постав у 1975 році. Після кількох Вчених Рад з визначними мистецтвознавцями України була побудована його експозиція — експозиція інтер'єрів. На той час такого типу музею у наших краях не було, і, хоча він не вписувався у рамки «советського музею», відкрити його, все ж, вдалось. Саме відкриття 21 грудня 1975 року пройшло дуже скромно в присутності кількох десятків чиновників, військових та працівників музею, хоча

до замку з'їхались сотні людей. Їм не дозволили увійти до музею, натомість радо запрошували на відкриття пам'ятника Першій кінній дивізії скульптора В. Борисенка «Коні», що відкривався в той самий час поряд із замком.

Борис Возницький був не тільки визначним музейником, автором експозицій майже всіх філій, але й талановитим дослідником вітчизняного мистецтва (іл. 9). Він — автор багатьох наукових виставок, серед найголовніших: «Львівський портрет XVI—XVIII ст.» (разом з В. Овсійчуком), «Майстер Пінзель: легенда і дійсність», «Розп'яття», «Іван Виговський. Постать і доба», «Гетьман Іван Мазепа. Погляд крізь століття» та ін. Він став першовідкривачем творчості українського іконописця XIV ст. Іова Кондзелевича, автором атрибуції найдавнішої львівської ікони «Львівська Богоматір» (XIV ст.), привернув увагу до барокової скульптури XVIII ст., результатом дослідження якої стало відкриття імені скульптора Іоана Пінзеля, виставка творів якого відбулась у 2012 році у Луврі (але вже без Бориса Возницького). У 2005 році у видавництві «Центр Європи» вийшла його книжка, матеріал до якої збирав довгі роки: «Микола Потоцький староста канівський та його митці архітектор Бернард Меретин і сницар Іоан Георгій Пінзель» [5].

У свою останню життєву подорож 23 травня 2012 р. Возницький вирушив з тим, щоб побачити ще одну пам'ятку, яка потребувала порятунку — Помор'янський замок.

25 травня 2012 року Львів, уся Львівщина буквально завмерли у скорботі. Тисячі, десятки тисяч людей прощались із своїм Возницьким (іл. 10). Як повідомляла львівська преса, «буде обмежено рух транспорту з 12.00 до 12.30 за маршрутом ходу процесії: вул. М. Коперника, 15 (Палац Потоцьких) — пр. Свободи — пр. Т. Шевченка — вул. М. Драгоманова — вул. М. Грушевського, 2 (Святопокровський катедральний собор) та з 12.50 до 13.40 за маршрутом ходу процесії: вул. М. Грушевського, 2 (Святопокровський катедральний собор) — вул. М. Драгоманова — вул. О. Герцена — вул. І. Франка — вул. Пекарська — вул. І. Мечникова — Личаківський цвинтар. Також завтра, 25 травня, буде приспущено Державний Прапор України на будівлі Ратуші та будинках і спорудах органів державної влади і місцевого самоврядування» [6].

Поховали Великого Сподвижника української культури на полі почесних поховань № 67 Личаківського кладовища.

Висновки. Олеський замок є одним із багатьох прикладів, як вдавалось (а іноді й не вдавалось) рятувати від знищення, відбудовувати, створювати музеї у визначних спорудах, які належать до нашої культурної спадщини і які слід оберігати. Так поставо фондосховище в Олеську у приміщенні колишнього монастиря капуцинів, де знаходилось профтехучилище № 10. Возницький домігся, щоб училище було відселене (для нього збудували нові корпуси), а в монастирських приміщеннях, які знаходяться неподалік замку, спроектували так звані відкриті фонди, що було новаторством на той час.

Можна розповідати про кожну збережену пам'ятку — Золочівський, Підгорецький замки, Палац Потоцьких, про створення нових музеїв — музею Маркіяна Шашкевича в Підлиссі та «Русалки Дністрової» у Святодухівській церкві, барокової скульптури (музей Іоана Пінзеля), пам'яток давнього Львова, давньої української книги, П'ятничанської вежі, музею Івана Виговського в Руді та музею «Жидачівщина» — кожен із них має свою історію, історію боротьби з чиновницькою бронєю, нерозумінням, а нераз і з людською підлістю. Возницький мав мету і місію, і саме це й не давало йому зупинитись перед труднощами — намагався боротися за кожен артефакт української історії та культури, зберегти його для нащадків. Він був людиною свого часу, і місію свою виконував так, як було єдино можливим у тому часі. Були і компроміси, і хитрощі, були злети і падіння, досягнення і помилки, та рятувала вперта вдача та дивовижна здатність знаходити вихід з будь-якої ситуації (іл. 11).

Якою людиною був? Велике щастя зустріти на своєму життєвому шляху таку харизматичну особистість, яка надихає і, слідуючи високим ідеалам, веде за собою інших. Працювати з Возницьким було нелегко, — неймовірно вимогливий як до себе, так і до інших, досить жорсткий у поведінці, з колючим поглядом — таким був у перших роках свого директорства. Та з роками він змінювався і внутрішньо і навіть зовнішньо, ставав все більш толерантним та виrozumілим, відчував себе міцно пов'язаним з колективом, розглядав працівників як своїх учнів, послідовників, — це була його друга родина. Любив

Іл. 11. Борис Возницький з працівниками Львівської національної галереї мистецтв. 2011 рік. З приватного фотоархіву авторки

відзначати разом свята, любив їздити з працівниками галереї на екскурсії як Україною, так і за кордон, де завжди заради нього відкривались всі музейні сховища та найпотаємніші закамарки музеїв, і можна було побачити те, що для стороннього ока закрите. У цих мандрівках намагався максимально онайомити з найбільш важливими пам'ятками чи музеями, завжди був дуже уважним, опікунчим і веселим. У старших роках його обличчя почало набувати рис старозавітного пророка, та очі не втратили молодечого блиску і запалу, а воля — своєї життєвої сили. З безлічі нагород та відзнак завжди носив тільки одну — Зірку Героя України, яку отримав у 2005 р. від Президента Віктора Ющенка у вибореному в довгих бюрократичних баталіях Палаці Потоцьких.

Коли бував у своєму кабінеті, то двері завжди залишались відчиненими. Тут одночасно вирішувалось безліч справ, а також можна було запросто випити з ним чаю; приймав кожного, однаково пильно підписуючи документи стосовно роботи музею і вислуховуючи прохання різноманітних відвідувачів. Завжди намагався допомогти, телефонував, кому потрібно, навіть якщо це не мало стосунку до його безпосередньої роботи. Та коли справа стосувалась допомоги музеєві, то мобілізував усі сили, щоб надати її. Так, за безпосередньої участі Бориса Возницького постав музей у Батурині, був відкритий у Львові Музей Визвольної боротьби. Свою допомогу ніколи не афішував, коли, наприклад, вкладав свої сили і кошти для створення пам'ятників на місцях визначних битв УПА.

У книзі «Собор Бориса Возницького» багато його мемуарів засвідчують про участь в УПА, та вперше

Іл. 12. Біля Золочівського замку. 2005 рік. З приватного фотоархіву авторки

про це було згадано Возницьким в «Автопортреті на тлі часу», що тоді викликало недовіру і навіть звинувачення у неправді. Він був з тих патріотів, які не говорили про свою любов до України, — говорив лише про те, як його болить та чи інша зруйнована чи спалена церква, неможливість пробити чиновницький опір в справі збереження чергової пам'ятки. Возницький не вмів скаржитись, а якщо якась подія його зачіпала, то спочатку схвильовано це переживав, та згодом, обмірковуючи, знав, як діяти далі, знаходячи в дискусіях потрібні аргументи, і силою своєї харизми переконував опонентів. Запалюючись новою ідеєю, все підпорядковував її здійсненню, його працездатність вражала. Майже ніколи не брав відпусток, не вмів відпочивати у звичному розумінні цього слова, — відпочивав за кермом своєї автівки або працюючи як простий робітник на будові якогось чергового об'єкта (іл. 12).

Важко уявити собі Возницького у теперішнім часі, який є набагато прагматичніший і цинічніший, ніж за його життя, у часі, коли культурні цінності розглядаються з точки зору товару, коли все на продаж. Можна тільки уявити як важко переживав би війну і все, що з нею пов'язане, — війна має страшне обличчя: і та, яку Возницький пройшов, і та, яку нав'язав нам москаль своїм віроломним нападом. Не відомо, чи мало б і тепер його слово вагу і авторитет? Однозначно, що зараз нам катастрофічно бракує таких сильних духом людей, яким був Борис Григорович Возницький, і тому пам'ять про нього має залиши-

тись надовго, так само, як і все те, що здобув і врятував для нашої культури, для наступних поколінь.

Він був могутньою та глибокою особистістю, справжнім патріотом, людиною зі сталеву волею та романтичною і ранимою душею.

Він був із кагорти тих небагатих, кому дуже рано вдалось зрозуміти, що основа національної ідентичності кожного народу — це її культурна та історична спадщина.

1. Борис Возницький. *Автопортрет на тлі часу*. Авт. вст. ст. та упоряд. Наталка Філевич. Львів: Центр Європи, 2006. 56 с.: 57 іл.
2. *Львівська галерея мистецтв. Колектив та його директор*. Авт. ідеї, вст. ст. та упоряд. Наталя Філевич. Львів: Центр Європи, 2011. 160 с.: 215 іл.
3. *Борис Возницький, яким ми його пам'ятаємо*. Упоряд. Наталя Філевич. Львів: Центр Європи, 2013. 200 с.: 132 іл.
4. *Собор Бориса Возницького: спогади, роздуми*. Упоряд. Лариса Возницька-Разінкова. Дрогобич: Коло, 2019. 280 с.: іл.
5. Возницький Б. *Микола Потоцький староста канівський та його митці архітектор Бернард Меретин і сницяр Іоан Георгій Пінзель*. Львів: Центр Європи, 2005. 160 с.: 220 іл.
6. *Через похорон Возницького у Львові перекриють центр міста*. URL: https://zaxid.net/news/https://zaxid.net/через_pohoron_voznitskogo_u_lvovi_perekriyut_tsentr_mista_n1255861.

REFERENCES

- Filevych, Natalka. (Ed.). (2006). *Boris Voznytsky. Self-portrait against the background of time*. Lviv: Center of Europe [in Ukrainian].
- Filevych, Natalka. (Ed.). (2011). *Lviv Art Gallery. The collective and its director*. Lviv: Center of Europe [in Ukrainian].
- Filevych, Natalka. (Ed.). (2013). *Boris Voznytsky, how we remember him*. Lviv: Center of Europe [in Ukrainian].
- Voznytska-Razinkova, Larisa. (2019). *Boris Voznytsky's Cathedral: memories, reflections*. Drohobych: Kolo [in Ukrainian].
- Voznytskyi, B. (2005). *Mykola Pototskyi, the headman of Kaniv and his artists, the architect Bernard Meretin and the carpenter Ioan Georgy Pinzel*. Lviv: Center of Europe [in Ukrainian].
- The city center will be closed due to Voznitsky's funeral in Lviv*. Retrieved from: https://zaxid.net/news/https://zaxid.net/через_pohoron_voznitskogo_u_lvovi_perekriyut_tsentr_mista_n1255861.

Received: 03.01.2026

Accepted: 19.01.2026

Published: 12.03.2026